

Отже, необхідність якісної фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів у руслі сучасних освітніх інновацій – важлива й актуальна проблема сучасних закладів вищої освіти, адже від того, наскільки сам вчитель, по-перше, володіє засобами електронної лінгвометодики і, по-друге, вміє правильно застосувати їх із дидактичною метою, а в разі потреби й виготовити самостійно, залежить успішність його професійної самореалізації, ефективність педагогічної комунікації з учнями, фахове зростання і т.д. Комплексному вирішенню цього завдання сприяє введення до процесу фахової підготовки майбутнього вчителя дисципліни «Електронна лінгвометодика».

Література:

1. Коваль Т. І., Сисоєва С. О., Сущенко Л. П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності. Київ. Вид. центр КНЛУ. 2009. 380 с.
2. Костікова І. І. Теоретико-методичні засади комп'ютерної лінгводидактики. Вінниця : «Поділля 2000». 2007. 240 с.
3. Остапенко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування лінгводидактичної компетентності у майбутніх учителів української мови і літератури : дис. ... д. п. н. Київ. 2010. 471 с.
4. Стрілець С. І. Теоретико-методичні засади підготовки вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук. 2013. 531 с.
5. European Association for Computer-Assisted Language Learning [Electronic recourse]. – Access mode : <http://www.eurocall-languages.org/>

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Черезова І. О.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології*

*Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна*

Важливим компонентом соціально-психологічної адаптації особистості у різних сферах життєдіяльності є комунікативна компетентність. Комунікативні навички в усьому світі розглядаються як гнучкі (soft skills), необхідні для успішної реалізації особистості в ХХІ ст. Як переконують зарубіжні та вітчизняні дослідження, вони складають основу інших гнучких навичок, а комунікативна компетентність є не просто ключовою, а й виступає основою для формування всіх інших компетентностей.

Проблема комунікативної компетентності не є новою (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, В. Бадер, А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Т. Донченко, І. Зимня та ін.), проте не втрачає своєї актуальності та навіть набуває нового розвитку.

Теоретичним підґрунтям розуміння аналізованого явища є наступні наукові положення: про визначну роль спілкування у поступальному русі особистості, яка формується і розвивається (В. М'ясищев, Г. Костюк); про існування, поряд з когнітивною і регулятивною, комунікативної функції психіки (Б. Ломов); концепція про діяльнісне розуміння процесу спілкування (О. Леонтьєв); концептуальне положення про особистість як діяльнісного суб'єкта, котрий керується в діяльності і спілкуванні власними усвідомленими цілями і мотивами; про генетико-моделюючий підхід до вивчення особистості (С. Максименко); положення про мотиваційну детермінованість розгортання комунікативної активності (С. Рубінштейн, М. Лісіна); положення про етичний аспект спілкування, що виявляється у

ставленні особистості до інших людей, гуманній комунікативній стратегії (К. Абульханова-Славська, Г. Балл, О. Бодальов).

Поняття «комунікативна компетентність» аналізується в роботах відомого вітчизняного психолога Ю. Ємельянова, який тлумачить названу категорію як засновану на знаннях та чуттєвому досвіді здатність особистості орієнтуватися у ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними і невербальними засобами спілкування, наголошуючи на тому, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкуванню. До прояву комунікативної компетентності автор також відносить уміння людини організувати так званий міжособистісний простір у процесі ініціативного й активного спілкування з людьми [2].

На думку Ю. Ємельянова, комунікативна компетентність завжди набувається у соціальному контексті і вимагає від особистості усвідомлення власних потреб, почуттів, психічних станів, ціннісних орієнтацій, а також наявності перцептивних умінь, способів персоналізації навколишнього середовища тощо. Основними факторами, що детермінують розвиток комунікативної компетентності, є життєвий досвід людини, загальна ерудиція, творча спрямованість, спеціальні наукові методи.

Науковці Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянников визначають комунікативну компетентність як синонім поняттю «компетентність у спілкуванні». За визначенням авторів, комунікативна компетентність - це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми. Визнаючи труднощі, пов'язані з пошуком властивостей, що входять до складу комунікативної компетентності, науковці пропонують таке її визначення: «Комунікативна компетентність - система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії» [2].

Подібне трактування пропонує і Є. Руденський, визначаючи комунікативну компетентність як систему внутрішніх ресурсів особистості, які включають когнітивні можливості людини щодо сприймання, оцінювання та інтерпретації ситуацій; планування людиною її комунікативних дій в спілкуванні з людьми; правила регуляції комунікативної поведінки і засоби її корекції.

На думку О. Мудрика, характеристиками комунікативної компетентності є:

- відповідність поведінки контексту стосунків, в яких вона виявляється;
- комунікативна компетентність означає, що знання правил спілкування й адаптаційні навички та гнучкість у втіленні цього знання є необхідними для досягнення ефективних стосунків;

- комунікативна компетентність визначається тим, що вона пов'язана зі стосунками, а не з індивідами.

Л. Петровська вважає, що компетентність у спілкуванні є складним сплетінням перцептивних, комунікативних, інтерактивних елементів; спілкування творчого і репродуктивного, глибинного і поверхового, маніпулятивного і суб'єкт-суб'єктного. Тому в структурі комунікативної компетентності виокремлюються два компоненти (вони ж - типи компетентності) :

1) суб'єкт-об'єктні, репродуктивні форми спілкування або оволодіння зовнішньою, операційно-технічною стороною поведінки;

2) суб'єкт-суб'єктні, продуктивні, глибинні і особистісно-значеннєві утворення [2].

О. Корніяка розглядає комунікативну компетентність як складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності.

Комунікативна компетентність об'єднує у своєму складі три основних групи вмінь (здатностей) :

1. Комунікативно-мовленнєву здатність, що об'єднує такі вміння: а) отримання інформації; б) адекватне розуміння смислу інформації; в) програмування і висловлення своїх думок в усній і письмовій формі.

2. Соціально-перцептивну здатність як сприймання і розуміння сутності іншої людини, взаємопізнання і взаємооцінка. Ця здатність передбачає такі вміння: а) створення образу іншої людини (розуміння її психологічної й особистісної сутності); б) моральні уявлення (емпатію як усвідомлення почуттів, потреб, інтересів інших людей, повагу до партнера зі спілкування, тактовність тощо); в) рефлексію (самоусвідомлення - розуміння своїх внутрішніх станів, емоцій, ресурсів й уподобань, інтуїція).

3. Інтерактивну здатність як вміння організовувати і регулювати взаємодію та взаємовплив і досягати взаєморозуміння. Ця здатність об'єднує такі вміння: а) знання соціально-комунікативних норм, зразків поведінки, соціальних ролей; б) здатність до соціально-психологічної адаптації; в) контроль за поведінкою у взаємодії, вміння розв'язувати конфлікти; г) здатність справляти вплив на партнера зі спілкування - вміння слухати і володіння ефективною тактикою переконання іншої людини.

Ці здатності (компетентності) мають низку характеристик: вони самостійні (кожна з них є унікальним додатком до професійних вмінь), взаємозалежні (кожна певною мірою пов'язана з іншими), ієрархічно організовані (кожна існує завдяки наявності попередньої). А оскільки з кожним новим соціальним поступом зазнають трансформації соціокомунікативні стандарти, це і зумовлює потребу у вивченні й розвитку взаємопов'язаних компетентностей: комунікативно-мовленнєвої, соціальної взаємодії, сприймання та розуміння іншої людини, вдосконалення яких – безперервний процес [3].

На сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні проблема підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування набуває особливої уваги. Науковці сходяться на тому, що модернізація системи освіти припускає радикальне відновлення методологічних і інструментальних засобів керування освітнім процесом. Разом з удосконалюванням управлінських, соціальних й інформаційних технологій потрібне відновлення педагогічних технологій, спрямованих на поліпшення якості освітньої діяльності. При цьому вирішення згаданих завдань розглядається як нерозривно пов'язане з компетентнісним підходом в освіті. Особливе значення тут має формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців початкової школи.

Вважаємо, що комунікативна компетентність педагога інтерпретується як:

- результат засвоєння соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки;
- ступінь опанування певними нормами спілкування та поведінки, технікою спілкування;
- здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, використовувати соціальні знання і навички у спілкуванні.

Структура комунікативної компетентності педагога складається з таких компонентів:

- 1) загальні здібності;
- 2) комунікативні знання, навички, уміння;
- 3) особистісні змінні.

На сьогоднішній день у системі професійної підготовки педагогів набуто значного досвіду, проте ведеться пошук нових підходів. На думку Л. Орбан-Лембрик, формування комунікативної компетентності доцільно здійснювати двома основними шляхами. Перший шлях полягає в забезпеченні педагогів знаннями з психології професійного спілкування та знаннями про власні особливості спілкування (через лекційні курси, спецкурси, спецсемінари та психологічне консультування). Другий шлях є корекцією та формуванням психологічних навичок і вмінь у професійному спілкуванні, який доцільно реалізовувати у процесі групового навчання, основну роль в якому відіграють активні методи групової роботи, зокрема соціально-психологічний тренінг як свідомо організації комунікативних процесів [4].

Отже, теоретичний аналіз комунікативної компетентності дає змогу зробити висновок, що зазначена проблема є актуальною на сучасному етапі розвитку освіти в Україні і вимагає комплексного підходу до свого вирішення. Комунікативна компетентність є важливою умовою ефективною соціально-психологічної адаптації особистості в сучасних умовах життя, які характеризуються підвищенням вимог до професійної підготовки фахівців в будь-якій

галузі діяльності. Беззаперечним є той факт, що у процесі підготовки майбутнього педагога до формування комунікативної компетентності, обов'язковим є опанування ним ефективних технологій, спрямованих на розвиток не тільки особистості, а й зокрема комунікативних навичок [5].

Література:

1. Балл Г.О. Психология в рациогуманистической перспективе. К. : «Основа», 2006. 408 с.
2. Вторнікова Ю.С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки майстерності : збірник наукових праць*. Полтава, 2011. С. 88-94.
3. Корніяка О.М. Комунікативна компетентність сучасного фахівця – педагога і психолога. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теоретичний збірник*. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 30. С. 544-551.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 448 с.
5. Ткаченко К. О. Інтерактивні технології у підготовці вчителя початкових класів до формування комунікативних умінь в учнів. *Вісник Черкаського Університету*. Педагогічні науки, 2016. №1. С. 101-103.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Кузьменко С. С.

студент Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник: Райська Л. Г.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мов і методики їх викладання

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

Сучасна система вищої педагогічної освіти зазнає кардинальних змін з плином часу. Майбутній вчитель повинен володіти різноманітними знаннями, вміннями та навичками. Серед яких вагоме місце посідає знання рідної (української) мови.

Мова є однією з найважливіших ознак освіченості та культурної спрямованості людини. Засвоєння української мови для кожної особистості слугує своєрідним ключем, засобом пізнавальної діяльності, і є, за висловом психолога М. Жинкіна, «каналом інтелекту» [1. с. 3]. Особливе місце серед умінь послуговуватися рідною мовою, займає комунікативна компетентність.

За визначенням *комунікативна компетентність* – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування [2. с. 28].

До складових комунікативної компетентності належать: